

Göç Ülkeleri Olarak Almanya ve Türkiye

Türk İşgücü Göçünden 60 Yıl
Sonra Politikalar ve Uygulamalar

Editörler

Erol ESEN – Damaris BOROWSKI

İçerikler ile ilgili sorumluluk makalelerinde tamamen kendi görüşlerini
dile getiren yazarlara aittir.

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

**Göç Ülkeleri Olarak Almanya ve Türkiye:
Türk İşgücü Göçünden 60 Yıl Sonra Politikalar ve Uygulamalar**

Editörler: Erol ESEN ve Damaris BOROWSKI

Kapak Tasarım: Hanife Nerhis Yüksel ve Ömer Can Sorgunalp

Sayfa Düzeni: Gamze Uçak

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

2022 Kasım, Ankara

ISBN No: 978-625-7424-67-7

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

Baskı:

Ankamat Matbaacılık Sanayi Tic.Limited Şirketi

Sertifika No: 46700

1344. Cadde No: 60

İvedik Organize Sanayi Bölgesi

Yenimahalle – ANKARA

Tel: (0.312) 394 54 94 – 95

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Göç Ülkeleri Olarak Almanya ve Türkiye
Türk İşgücü Göçünden 60 Yıl Sonra
Politikalar ve Uygulamalar

İÇİNDEKİLER

SELAMLAMA	9
Prof. Dr. Gökhan AKYÜZ	
SELAMLAMA	11
Prof. Dr. Thorsten BOHL	
ÖNSÖZ	13
Prof. Dr. Erol ESEN ve Prof. Dr. Damaris BOROWSKI	
KONFERANS BİLDİRİ KİTABINA GİRİŞ ARAŞTIRMA, POLİTİKA VE UYGULAMADAN ÖRNEKLER	15
Dr. Meryem İÇİN	
KONFERANS BİLDİRİ KİTABI SONUÇLARI VE DEĞERLENDİRMELER.....	21
Prof. Dr. Erol ESEN, Prof. Dr. Damaris BOROWSKI ve Dr. Meryem İÇİN	

BİRİNCİ BÖLÜM TARİHTE VE BUGÜN ALMANYA VE TÜRKİYE'DE GÖÇ

TÜRK İŞGÜCÜ GÖÇÜNÜN 60. YILINDA ALMANYA'NIN GÖÇ POLİTİKALARI.....	25
Erol ESEN	
TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİNİN ÖRGÜTSEL YAPISI	45
Vehbi Alpay GÜNAL	
ÇOK PAYDAŞLI YÖNETİŞİM EKSENİNDE TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİ: MERKEZİ YÖNETİM, YEREL YÖNETİMLER VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI.....	59
Veli Ercan ÇETİNTÜRK, Hülya KÜÇÜK BAYRAKTAR ve Tuğba AYDIN HALISOĞLU	

BULGARİSTAN'DAKİ TÜRKLERİN GÖÇ İKİLEMLERİ: KALMAK MI YOKSA GİTMEK Mİ? NEREYE?..... 79
Bahriye CANSIZ ve Ferhunde HAYIRSEVER TOPÇU

KÜRESEL GÖÇ VE GÖÇ HAREKETLERİ – KARŞILAŞTIRMALI KISA BİR DEĞERLENDİRME: AVRUPA BİRLİĞİ, ABD VE KANADA..... 101
Hıdır ÇELİK

TÜRKİYE'DEN ALMANYA'YA GÖÇÜN TOPLUMSAL CİNSİYET BELİRLENİMLERİ..... 115
Songül SALLAN GÜL ve Emine TÜRKMEN ER

İKİNCİ BÖLÜM GELECEĞE BAKMAK

SEÇİMLERDEN SONRA ALMANYA'DA YENİ GÖÇ POLİTİKA BEKLENTİLERİ..... 131
Safer ÇINAR

TÜRKİYE VE AB ÜYESİ OLMAYAN DİĞER ÜLKELERDEN GELEN İŞGÜCÜ GÖÇÜ..... 135
Frederick SİXTUS

GÖÇ YÖNETİMİ VE BÜYÜK VERİ 149
Serkan DORU

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 60 YIL GÖÇ VE EĞİTİM

TÜRK GÖÇMEN ÖĞRENCİLERE VERİLEN ANADİLİ DERSİNİN ALMAN EĞİTİM SİSTEMİNDEKİ YERİ 161
Mehmet CANBULAT

ÇOK DİLLİ OKULDA EĞİTİM BAŞARISI - BİR TUTUM MESELESİ Mİ?..... 175
Damaris BOROWSKI

BERLİN DEVLET AVRUPA OKULU (SESİB) ÇOK DİLLİLİK KONSEPTİ VE UYGULAMASI..... 187
Zeynep ARSLAN

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
GÖÇ ALANINDA KURUMSALLAŞMA VE İŞBİRLİĞİ OLANAKLARI

AVRUPA DEMOKRASİLERİNİN İRKÇILIKLA İMTİHANI.....	199
Esra AKDOĞAN	
GÖÇMENLER VE AYRIMCILIK, MUZ VE TAHAKKÜM MEKANİZMALARI.....	221
Polat S. ALPMAN	
BERLİN EYALETİ AYRIMCILIKLA MÜCADELE DAİRESİ ÖRNEĞİNDE ALMANYA’DA AYRIMCILIK KARŞITI VE FIRSAT EŞİTLİĞİ BAKANLIK POLİTİKASININ UYGULANMASI.....	235
Eren ÜNSAL ve Nina SCHRÖDER	
TÜRK-ALMAN AKADEMİK İŞBİRLİĞİ İÇİNDE ORTAK PROGRAMLARIN GELİŞTİRİLİP AÇILMASI: İKİ DİLLİ OKULÖNCESİ EĞİTİM İÇİN BİR PİLOT PROJE HİKAYESİ.....	245
Zeliha YAZICI ve Erol ESEN	
“YENİ ÜLKENİZE HAZIRLIKLIL GELİN - SEYAHAT ÖNCESİ HAZIRLIK VE DESTEK” BİR SABEV-DIAKONIE ÖNUYUM PROJESİ.....	261
Nevriye KAYIŞ	
YAZARLAR DİZİNİ.....	269

SELAMLAMA

Bugün sayıları 3 milyonu bulan Türkiyeli göçmenlerin Almanya'ya göçü, 1961 Ekim ayında başladı. O dönem işçi olarak, eş olarak, çocuk olarak gittiler ve bugün orada üçüncü hatta dördüncü kuşak olarak yaşıyorlar. İlerleyen yıllarda işveren oldular, milletvekili oldular, vatandaş oldular, yönetici oldular ve artık hemen tüm mesleklerde temsil ediliyorlar. Ancak yine de diğer göçmen gruplardan farklı olarak okul ve iş hayatında büyük

sorunlarla karşı karşıyalar.

Başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesine o zaman göç veren Türkiye, bugün dört milyona varan ve çoğunluğu Suriye'den gelen göçmen kökenlilere ev sahipliği yapıyor. Son rakamlara göre dünyada yaklaşık 270 milyon insan göçmen konumunda. Küreselleşme, iklim değişikliği, ekonomik ve siyasi sorunlar nedeniyle bu durum yakın bir gelecekte azalacak gibi de görünmüyor. Bilakis! Göç etmek zorunda kalan insan sayısının daha da artması bekleniyor.

Sadece zorunlu göç değil, yeni dönemde ekonomik ihtiyaç sonucu çağrılan göçmenler de dünyadaki insan hareketliliğini artırıyor. Bugün Avrupa Birliği üyesi ülkelerin yılda 1 milyonun üzerinde göçmen çalışana ihtiyacı var. Diğer birçok Avrupa ülkesi gibi günümüzde birer göç ülkesi olarak aynı kadere paylaşılan Almanya ve Türkiye'nin, bu alandaki politika ve uygulamalarında sıkı işbirliği yapması bekleniyor.

Türk işgücü göçününün 60. Yıldönümü nedeniyle 11-12 Kasım 2021 tarihlerinde Fakültemizde gerçekleştirilen "Göç Ülkesi Olarak Almanya ve Türkiye" konulu sempozyum tam da bu amaçla düzenlenmiştir. Türkiye ve Almanya'dan araştırmacı ve uygulamadan gelen uzmanların katılımıyla gerçekleştirilen akademik buluşmadan elde edilen sonuçlar bu kitabın konularını oluşturuyor.

Fakültemizle birlikte bu Türk-Alman akademik buluşmasının düzenlenmesinde işbirliği yapan Friedrich Ebert Vakfı İstanbul Temsilciliği'ne, programın gerçekleştirilmesine katkı veren Almanya İzmir Başkonsolosluğu ve Alman Akademik Değişim Servisi'ne (DAAD) teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca, sözü geçen Türk-Alman buluşmasının hazırlanıp gerçekleştirilmesinde emeği geçen Üniversitemiz öğretim üyesi ve Göç Çalışmaları Merkez Müdürü Prof. Dr. Erol Esen'e ve onunla birlikte bu yayının editörlüğünü yapan Tübingen Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Damaris Borowski'ye de teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Gökhan AKYÜZ
Akdeniz Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı

SELAMLAMA

Türkiye ve Almanya arasındaki İşgücü Antlaşması'nın 60. yıldönümü, göç ülkeleri olarak Türkiye ve Almanya'ya bakmak ve her iki ülkenin politika ve uygulamaları hakkında görüş alışverişinde bulunmak ve yeni perspektifler kazanmak için iyi bir fırsattır.

Göç söyleminde eğitim ve dil politikaları ile farklı bağlamlardaki ilgili uygulamalar merkezi bir rol oynamaktadır. Eğitim politikası tartışmalarında, tüm okul türleri ve branşlardaki öğretmenlerin, tüm öğrencilerin eğitim fırsatlarının güçlendirilmesine önemli bir katkıda bulunabilmeleri için dilsel çeşitlilikle başa çıkma konusunda özel yeterliliklere sahip olmaları gerektiği konusunda bir süredir fikir birliği bulunmaktadır. Ne yazık ki ilgili tedbirlerin sonuçları (model projeler, destek programları, vb.) siyasi ve bilimsel beklentilerin çok gerisinde kalmaktadır. Öğrencilerin çok dilli olmalarına eğitim bağlamında hala birçok yerde negatif bir görüş hakimdir.

Bu derleme kitabın ortaya çıktığı konferans, bu ve diğer konularda fikir alışverişi için bir alan yarattı - ve bu alan oldukça aktif olarak kullanıldı. Bu disiplinlerarası ve iki dilli konferansın mevcut pandemi koşulları altında düzenlenmesi, teknik açıdan da zorlu bir görevdi. Tübingen Eğitim Fakültesi (TüSE) ve Tübingen Çokdillilik Merkezi (MiT), Kasım 2021'de Antalya'da Prof. Dr. Damaris Borowski tarafından temsil edildikleri bu konferansı düzenledikleri için Antalya'daki Akdeniz Üniversitesi'ne ve İstanbul'daki Friedrich Ebert Vakfı'na teşekkür eder. Ayrıca TüSE ve MiT, Prof. Dr. Erol Esen ile bu çok yönlü konferans kitabıyla sonuçlanan verimli işbirliğinden memnuniyet duymaktadır.

Konferansa ve bu konferans kitabının yayınlanmasına katkılarından dolayı tüm katılımcılara içtenlikle teşekkür etmek isterim.

Prof. Dr. Thorsten BOHL
Tübingen Eğitim Fakültesi Dekanı

ÖNSÖZ

“Göç Ülkeleri Olarak Almanya ve Türkiye: Türk İşgücü Göçünden 60 Yıl Sonra Politika ve Uygulamalar”. Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği İstanbul Bürosu işbirliğinde ve Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD) desteğiyle 2021 yılı Kasım ayında bir sempozyum düzenledi. Bu uluslararası ve disiplinlerüstü buluşmanın nedeni, Almanya ve Türkiye arasındaki işçi alımı anlaşmasının yıldönümüydü. Türkiye’den ve Almanya’dan katılımcıları ve konuşmacıları en iyi şekilde dahil edebilmek için, sempozyum iki dilli ve hibrit bir şekilde yapıldı. Sunumlar ve tartışmalar, profesyonel bir simultane tercümeyle Türkçe ve Almanca gerçekleştirildi. Programın gerçekleştirildiği Antalya’da yaklaşık 150 kişi ve ayrıca çevrimiçi olarak da 100’ü aşkın kişi programa katıldı.

Bu sempozyumun ürünü olan elinizdeki bu derleme kitap, Prof. Dr. Erol Esen (Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi) ve Prof. Dr. Damaris Borowski (şu anda; Bielefeld Üniversitesi Dilbilimi ve Edebiyat Fakültesi – sempozyum sırasında; Tübingen Üniversitesi Tübingen School of Education) tarafından yayımlanmış ve (yukarıda sözü geçen kurumların yanı sıra) Tübingen Çokdillilik Merkezi (MiT) ve Tübingen Üniversitesi Üniversite Birliği Derneği tarafından desteklenmiştir.

Bu derleme kitapta; Türkiye’den ve Almanya’dan katılan bilim insanları, yazarlar, gazeteciler, öğretmenler ve siyasetçilerin farklı görüşleri yer almaktadır. Böylece bu derleme kitapta; mesela Berlin-Brandenburg Türk Toplumu (TBB), Berlin Nüfus ve Gelişim Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Araştırma, Belgeleme ve Eğitim Vakfı (SABEV) veya Berlin’deki Aziz Nesin Türk-Alman İlkokulundan (Avrupa Okulu - Europaschule) bir öğretmenin makaleleri bulunmaktadır. Bilim insanlarının makalelerinde; iktisadi ve idari bilimler, sosyoloji, dilbilim, siyaset ve eğitim gibi çeşitli bilim alanları temsil edilmektedir. Bu derleme kitap, çoğunlukla sempozyumda sözlü olarak da tartışmaya sunulmuş olan makalelerden oluşmaktadır. Ayrıca sempozyum konusuyla ve diğer yakın konularla ilgili makaleler de bu kitaba dahil edilmiştir. Makalelerinde yazarlar; kısmen kurumlarının taleplerini ifade etmekte, göç bağlamında kişisel olarak kazandıkları tecrübelerini sunmakta ya da bilimsel araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını özetlemektedirler.

Bazı yazarlar makalelerini Türkçe, diğerleri ise Almanca yazmışlardır. Bilim, uygulama ve politika arasında ve Almanya ve Türkiye’deki göç ve enteg-

rasyon alanlarında çalışan aktörler arasında paylaşımı mümkün kılabilmek için, sempozyum kitabını Almanca ve Türkçe yayımlamaya karar verdik. Bu sebeple, bilhassa destekleriyle tüm makalelerin diğer dile çevrilmesini mümkün kılan Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği İstanbul Bürosu'na teşekkürlerimizi sunarız.

Böylece bu kitap, birçok açıdan Türk-Alman işbirliğinin bir dokümantasyonu olup, müşterek tarihin yansıtılmasına ve tartışılmasına vesile olmak ve gelecek için perspektifler sunmak istemektedir.

Değerli makalelerini bize emanet ederek bu yayının yapılmasına imkan veren tüm yazarlara teşekkürü bir borç biliriz. Ayrıca makalelerin diğer dile itinayla çevirisi için Sebastian Heuer, Sezai Zeybekoğlu ve Tamer İlbuğa'ya candan teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Erol ESEN
Prof. Dr. Damaris BOROWSKI

KONFERANS BİLDİRİ KİTABINA GİRİŞ

ARAŞTIRMA, POLİTİKA VE UYGULAMADAN ÖRNEKLER

“La patria no es la tierra” – (*Vatan toprak değildir*). Hayatının büyük bir bölümünü gönüllü sürgünde geçiren ünlü yazar Juan Goytisolo’nun sözleri, vatanın pek çok şey olabileceğini ifade ediyor - dil, kültür, birlikte yaşamak... Ama kesinlikle olmadığı bir şey var: bir toprak parçası.

Türk-Alman İş Gücü Antlaşması’nın 60. yıldönümü vesilesiyle hazırlanan bu konferans kitabı, farklı odak noktalarına sahip çok çeşitli bağlamlardan gelen makaleleri içermektedir. Takip etmesini kolaylaştırmak amacıyla, benzer makaleler bölümler halinde düzenlenmiştir. Aşağıda dört bölümden oluşan makalelerin kısa bir özeti yer almaktadır.

Konferans kitabı, Erol Esen’in makalesiyle Türk-Alman göçünün tarihi ve bugünü üzerine bir bölümle başlıyor: Almanya’nın son 60 yıllık göç ve entegrasyon politikasından başlayarak, 2000’li yıllardan bu yana göç modellerinde meydana gelen değişiklikler ve büyük ölçüde değişmeyen göç politikası eleştirel bir şekilde incelenmekte ve ikinci adımda Almanya’nın göç tarihinin ötesine geçen bir göç olgusu profili çizilmektedir. Misafir işçi olarak adlandırılmaktan göçmen kökenli Alman vatandaşı olmaya uzanan süreci deneyimleyen Türk göçmenler açısından göç ve entegrasyon politikasındaki uyum ve değişimler ve son olarak da verimli ve geleceğe yönelik bir uyum politikası için köken dillerin önemi Erol Esen’in çalışmasının temelini oluşturmaktadır.

Vehbi Alpay Günel, mülteci ve sığınmacıların statülerinin tanımlanması ve özellikle komşu ülke Suriye’de iç savaşın başlamasından sonra son derece önemli olan göç konusunda Türkiye’deki mevcut yasal duruma özel bir önem vermektedir. Türk göç idaresinin işleyişinin ve kurumsal yapısının ortaya konulması, bu bağlamda, göç araştırmaları perspektifinden ilgili sorunların tanımlanabilmesi ve hedef odaklı çözümlerin bulunması açısından özellikle önemli bir katkı sağlamaktadır.

Veli Ercan Çetintürk, Hülya Küçük Bayraktar ve Tuğba Aydın Halisoğlu, Türkiye’de göç yönetiminin yakın geçmişini ve bugününü ekonomi odaklı bir yaklaşımla ele alıyorlar. Göçü öncelikle stratejik olarak organize edilmesi gereken bir yönetim meselesi olarak anlamak birçok çözümü beraberinde getirmekte ve her şeyden önce geleneksel göç yönetimi stratejileri tarafından ihmal edilen mevcut sorunları göz önüne sermektedir. Küreselleşmenin avantajlarından ve göçün karmaşık doğasının hakkını veren işbirliklerinden, etkili me-

kanizmaların uygulanmasında nasıl faydalanılması gerektiği, bu makalede derinlemesine incelenmiştir.

Ferhunde Hayırsever Topçu ve Bahriye Cansız, Bulgaristan'daki Türkler örneğini kullanarak göç dinamiklerindeki çeşitli eylem türlerini ele alıyorlar. Tarihsel bir sınıflandırmanın ve her göç bağlamında ortaya çıkan kimlik meselelerinin örnek bir sunumunun ardından, Kırcaali kentinde yapılan derinlemesine görüşmeler, anavatan imgesi veya yabancı, artık anlaşılamayan bir anavatanın tanımıyla ilgili olarak ortaya çıkan ikilemin genel bir resmini göstermektedir. Her zaman belirleyici bir faktör olan bu ikilemden kurtulma ihtiyacı, her göç sürecinin göz ardı edilmemesi gereken karakteristik bir özelliğidir.

Nihayet Hıdır Çelik, genellikle ulusal bir mesele olarak ele alınan göç yönetimini küresel bir misyon olarak incelemektedir. Göçmenleri kökenlerine göre değil, sadece entegre olma yeteneklerine ve ortaya koyabilecekleri niteliklere göre seçen ve göçmenleri tamamen ölçülebilir performansla kabul eden alternatif bir göç politikası sunmak için bir başarı örneği kullanılmıştır. Bu durumun (örneğin eğitim açısından zayıf) grupları ne ölçüde dışladığı ve yüksek nitelikli göçmenlerin yine de mesleklerini (örneğin dil engeli nedeniyle) kendi anadillerinde yapabildikleri gibi icra etmekte zorlanıp zorlanmadıkları da bu çalışmanın bir parçasıdır.

Songül Sallan Gül ve Emine Türkmen Er yaklaşık 60 yıl önce işgücü piyasası entegrasyonunun başlangıcından günümüze kadar Almanya'daki kadın göçmen işçilerin istihdam biçimi ve türündeki değişikliklerin ne ölçüde toplumsal cinsiyete özgü bir şekilde kendini gösterdiği sorusunu ele alıyorlar. Yazarlar ayrıca ilk nesil kadın işçi göçmenlerin, niteliklerine karşın ya da tam olarak nitelikleri nedeniyle işçi olarak vazgeçilmez ve aynı zamanda "görünmez" kalıp kalmadıkları ve 1970'lerde aile birleşimine ilişkin düzenlemelerin neden bu konuda köklü değişikliklere katkıda bulunduğu sorusunu da araştırmaktadırlar.

Bu kitabın ikinci bölümü geçmiş ve mevcut göç politikalarının bulgularına dayanarak, refleksif göç araştırmaları bağlamında önemli olan ve göç politikası için de aynı derecede önemli olması gereken bir dizi yapılması gereken şeyleri detaylandırmaktadır. "Geleceğe bakış" başlıklı bölüm, Berlin-Brandenburg Türk Federasyonu sözcüsü Safer Çınar'ın görüş yazısıyla başlıyor. Alman göç politikasının federal düzeydeki gelişimini özetledikten sonra, hangi değişikliklerin gelecek için olumlu olduğu ve hangi "inşaat alanlarının" hala ele alınması gerektiği sorularını gündeme getiriyor.

Frederick Sixtus'un Avrupa Birliği dışındaki üçüncü ülkelerden nitelikli işçi alımına ilişkin kapsamlı çalışması, işgücü göçünün sürdürülebilir yollarını ve iyileştirmelerini ele alıyor. "Alman ekonomik mucizesini mümkün kılan" misafir işçilerin tarihinden başlayarak, üçüncü ülkelerden nitelikli işçi alımının yakın gelecekte neden yeniden aciliyet kazanacağını analiz ediyor. Ardın-

dan Türkiye'den nitelikli işçilerin işe alınması sorunu ortaya konmakta ve Alman ekonomisinin nitelikli işçilere olan talebinin artmakta olduğu ve işgücü göçünün önündeki engellerin halen mevcut olduğu belirtilmektedir. Makale, somut çözüm önerileriyle son bulmakta ve hükümetin koalisyon sözleşmesinde açıklanan yasama planlarını da incelemektedir.

Serkan Doru göç yönetimi konusunu son derece güncel bir bakış açısıyla ele alıyor. Teknolojinin ve kişisel verilerin depolanması veya işlenmesinin giderek önem kazandığı bir dönemde, göç yönetiminde Büyük Veri'ye profesyonel bir yaklaşım kaçınılmazdır. Serkan Doru'nun göç yönetimi ve sürekli yenilenen teknolojik yeniliklere ilişkin gözlemleri, hassas verilerin toplanması ve saklanması giderek bir sorun alanı haline geldiğini bir kez daha ortaya koyuyor. Ve burada şu ortaya çıkmaktadır: Özellikle okuma yazma oranı düşük insanlardan elde edilen veriler söz konusu olduğunda, bu tür verilerin üretilmesi ve işlenmesi ahlaki açıdan sorgulanmaya değerdir.

Konferans kitabının üçüncü bölümündeki makaleler başarılı bir entegrasyon politikasının, göç geçmişi olan çocuklar arasında köken dillerinin teşvik edilmesiyle ne kadar yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Ana dilin aktif kullanımının ikinci dilin veya eğitim dilinin edinimini zorlaştırdığı yönündeki aslında uzun süredir geçerliliğini yitirmiş görüşlere makalelerde karşı çıkmaktadır.

Mehmet Canbulat Almanya'da yaşayan Türk göçmen kökenli öğrenciler için köken dilde konsolosluk eğitiminin rolünü ortaya koyuyor. Alman okul sistemine ve Türk-Alman işçi göçüne kısa bir bakıştan sonra, 1971 ve 1975'teki ilk kararlardan bu yana konsolosluk derslerinin gelişimini anlatıyor. Mehmet Canbulat, köken dilde dersin Türk göçmen kökenli öğrencilerin gelişimi ve eğitim biyografisi için önemini vurguluyor ve köken dilin teşvik edilmesini savunuyor.

Damaris Borowski ikinci dil edinimi araştırmaları ve eğitim politikası önlemlerindeki mevcut durumun arka planında dille ilgili tutumlara bir göz atıyor. Okullarda dil duyarlılığının başarılı bir şekilde uygulanması için mesleki yeterliliğin bir parçası olarak tutumların önemini vurgulamaktadır. Kısa ifadeler olarak formüle edilen tipik tutumlar temelinde, bilimsel bulgular sunmakta ve sınıfta köken dillerin hassas ve takdir edici bir şekilde ele alınması için somut önerilerde bulunmaktadır.

Zeynep Arslan yenilikçi bir pedagojik konseptte sahip kültürlerarası temelli bir okul modeli örneğini kullanarak ikili daldırma (dual-immersiv) yöntemi kullanılan bir dersin uygulanmasına ilişkin bir bakış sunuyor. İlk adım olarak Avrupa Okulu kavramıyla ilgili ayırt edilmesi gereken terimleri açıklamaktır. Berlin Staatliche Europa-Schule, ilkokuldan Abitur'a kadar çok dilli bir öğretim modeli uygulamakta ve burada bir örnek teşkil etmektedir: İki eşdeğer öğretim diline sahip konsept, böylece genel yabancı dil öğretimine

kiyasla ortalamanın üzerinde dilsel ve kültürlerarası yeterliliklerin geliştirilmesini sağlamaktadır.

Konferans kitabının dördüncü ve son bölümü göç konularında farkındalık yaratılması gereken sorun alanlarını vurgulamaktadır; örneğin projeler, işbirlikleri veya hedeflenen çözümlerin bulunmasına yardımcı olacak süreçlerin kurumsallaştırılması gibi.

Esra Akdoğan'ın makalesi Avrupa'da göç politikasına ilişkin olası tehditleri, özellikle de belirli devletlerden ve kıtalardan göçmenlerin kabul edilmesine karşı çıkan siyasi partilerin artan popülist tutumlarını ele alıyor. Irkçılığın, uzun bir geçmişe ve göçle ilgili geniş kapsamlı perspektiflere karşın, bir değerler topluluğu olarak anlaşılan Avrupa'yı hala tehdit edebiliyor olması, ırkçılık konusunun zamandan ne kadar bağımsız olduğunu ve sürekli mücadeledenin ve buna bağlı duyarlılığın ne kadar vazgeçilmez kalacağını göstermektedir.

Polat Alpman göçmenlere yönelik ayrımcılık konusundaki makalesinde, bu kez Türkiye örneğini kullanarak ve "yönetenler" ile "ezilenler" gibi ikili karşıtlıklara dayanan sosyo-politik tutumları dikkate alarak bu tür bir duyarlılığı ele almaktadır. Polat Alpman'a göre, "tahakküm mekanizmaları" olarak adlandırılan bu mekanizmalar çıkmaza yol açmakta ve böylece ayrımcılığın bulaşıcı biçimlerini teşvik etmektedir. Bu konudaki farkındalığın artırılması, "kurumsal kapasitelerin güçlendirilmesini" ve farklı aktörlerle işbirliğini gerektirmektedir.

Eren Ünsal ve Nina Schröder'in makalesi, bir önceki makalede talep edilen kurumsallaşma ve işbirliği biçiminin olası bir örneği olarak okunabilir. Berlin Eyaleti Ayrımcılıkla Mücadele Ajansı'nın (LADS) görevleri ve başarıları, ayrımcılığa duyarlı üç faaliyet alanı örneği üzerinden ayrıntılı olarak incelenmektedir. Bunlar işgücü ve konut piyasası ile sağlık sistemidir. LADS'in çalışmaları, tüm sektörlerde ve eğitim seviyelerinde ayrımcılıktan etkilenenler için eğitim çalışmalarına ve manevi desteğe ihtiyaç olduğunu ve ayrımcılığın gizli ve açık biçimlerini görünür kılan bu tür projelerin daha gelişmiş bir entegrasyon çalışması çerçevesinde amaca yönelik olduğunu açıkça göstermektedir.

Kitapta yer alan ve örnek teşkil eden Türk-Alman işbirliğine dikkat çeken son iki makale de başarı ve umut vaat ediyor: Zeliha Yazıcı ve Erol Esen, Türk-Alman okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılmak üzere öğretmenlerin eğitimini amaçlayan bir pilot proje sunuyorlar. Bu öncü projenin iki dilli bir bağlamda uygulanmasına kadar olan ilk adımlar ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Öğretmenlerin iki dilli eğitim alanında uygun niteliklere sahip olması ve duyarlı hale getirilmesi, bu öncü projenin uygulanması için temel ön koşul olmalıdır.

Nevriye Kayış, SABEV ve Diakonie arasında 2009 yılından bu yana devam eden bir Alman-Türk işbirliği projesini tanıtıyor. Bu işbirliğinin misyonu ve öncü başarısı, potansiyel olarak Almanya'ya göç etmek isteyen Türk vatandaşlarını, özel eğitimli danışmanlar aracılığıyla göç ve hedef ülkedeki yaşama mümkün olan en iyi şekilde ve her şeyden önce zihinsel olarak hazırlamaktır ki önemli bir aydınlatma çalışması anlamındadır.

Sonuç bölümünde bu kitabın sonuçları ve ortaya koyduğu meseleler özetlenmekte ve araştırma ve uygulamaya yönelik perspektifler gösterilmektedir.

Dr. Meryem İÇİN
Bielefeld Üniversitesi